

Kulturniki, kulturnice in kultura na trgu

Kultura, ustvarjalnost, umetnost

V popotnico ustanovljajočemu se novemu telesu za kulturni management oziroma za upravljanje v kulturi in ustvarjalnosti in z željo, da bi postal aktiven subjekt uresničevanja kulturne politike v Sloveniji in svojevrstne emancipacije kreativnosti kot gonila razvoja družbe in države, kar dokazuje skozi najrazličnejše parametre, bom finančne in gospodarske podatke, ki so bili nemalokrat, nemara celo prevečkrat izpostavljeni pustil ob strani. S tem lahko pokažemo tudi, da denar ni najvažnejše sredstvo preživetja, v kar nas že desetletja prepričujejo ekonomisti raznih provenienc in nam posledično vsiljujejo ekonomsko logiko kot najbolj zveličavno, če ne kar kot edino družbeno relevantno miselnost. A obravnava družbe skozi številke je samo priročno orodje za segregacijo družbe in delitev ljudi, da jim je lažje vladati in obvladovati procese, ki so mnogo kompleksnejši in bi zahtevali več političnega navora, če bi jih hoteli razlagati, kaj šele da bi jih želeli uveljavljati.

Zato je danes na eni strani potreben odmik od igre ekono-metričnih števil, v katerih vsak nosi svojo in nas prisiljujejo pogovarjati se o številkah in razmišljati samo o kvantiteti. Tako tudi na področju kulture, ustvarjalnosti in umetnosti zapadamo v količinske kazalnike, koliko je treba tega in onega, koliko predstav, koncertov, razstav, filmov in drugih umetniških zvrsti je treba v odrejenem roku narediti, da izpolnujemo kriterije razpisodajalcev in zagotovimo številkam, medtem ko o kakovosti vse redkeje beremo, poslušamo, gledamo. In še slednja se zveličuje predvsem v igri raznih nagrad in drugih državnih in cehovskih priznanj, ki nam dajejo veljavo, dejansko pa definirajo samo etabliirano kulturo in umetnost, na podlagi katere so nam vrata do proračunskega financiranja oziroma vrednotenja našega dela načeloma bolj odprta.

Toda samo načeloma, saj realnost kaže, da so umetnice in umetniki, ki prejmejo celo najvišjo državno priznanje za svoje aktualno ustvarjanje, nagrado Prešernovega sklada že naslednje leto bolj ali manj pozabljeni, saj pridejo novi lavreati in lavreatke itd., in se morajo ukvarjati s preživetjem, ko njihove nameravane stvaritve ne dosega več potrebnih točk za realizacijo; torej ne izpolnjujejo kriterijev. Prejemniki in prejemnice najvišjih državnih priznanj, Prešernovih nagrad pa so praviloma že v letih, ko se jim lahko zviša samo še pokojnina. Kar je spet vprašljivo, odkar je država ukinila oziroma zamrznila t.i. izjemne pokojnine, namenjena vrhunskim umetnicam in umetnikom s presežnimi dosežki.

To ni panegirik nagrajevani kulturi in umetnosti, ampak pokazatelj stanja, da država v ne ve niti, kako postopati z umetnicami in umetniki, ki jim je izrekla najvišje priznanje. To je vprašanje obstoja ali neobstoja kulturne politike, ki bi bila (dovolj) avtonomna in bi neodvisno dojemala kulturno ustvarjanje kot samosvoj preplet izključno kvalitativnih kriterijev, estetskih iskanj in umetniškega eksperimenta. Kako naj se v takem okolju (z)najde nekdo, ki deluje samo za umetnost in ga, je ne zanima ne pot skozi institucije ne upoštevanje pravil, ki mu, ji jih nalagata državni in občinski aparat. Ali neposredno rečeno, koliko ustvarjalk in ustvarjalcev živi od resnično svojega ustvarjanja, koliko slikark in slikarjev se preživlja s prodajo svojih slik, koliko glasbenic in glasbenikov se posveča svoji glasbi oziroma koliko tistih s spiska poklicev v kulturi kot priloge k Uredbi za samozaposlene lahko iskreno izpolnjuje poslanstvo, kateremu so se odločili posvetiti z izbiro poklica.

H kulturnemu managementu oziroma upravljanju v kulturi je potrebno nastopiti samosvoje

in izvorno, ustvarjalno, brez posnemanje tujih vzorcev in razdeljevanj. Graditi moramo predvsem iz vsakega ustvarjalca in ustvarjalke, iz zagovarjanja umetniških področij na kvalitativnih kriterijih in eksperimentu, ne samo kot poskusu, ampak tudi kot iskanju novega, neodkrita in z razumevanjem slovenskih specifik in vpetosti v lokalni, regijski, nacionalni in mednarodni prostor, z dejstvom, da je kultura naš največji potencial in da je umetniško ustvarjanje vrhunec človekovega delovanja. Je neprecenljive vrednosti.

Zategadelj je treba ravnati skrajno pazljivo in upoštevati vse segmente ter posameznike in posameznice, ki prispevajo svoje bodisi umske bodisi fizične sposobnosti za udeležanje kulturne produkcije. Občutljivo je treba upoštevati celoten proces nastajanja in izvajanja nekega dela in z občutkom izbirati med tistim, kar si želimo oziroma kar naj bi bilo glede na razne izmišljene kriterije, in tistim, kar imamo in kar bi lahko imeli, če bi pustili avtorsko izraznost iz ozkih okvirjev pravil in vsakodnevnega boja za eksistenco. Razumeti moramo, da je obstoj kulture že eksistenca sama po sebi in da je organizacija produkcije sicer potreben pogoj, ki mu je cilj ustvarjanje in predstavljanje umetnosti, pri kateri gre za nekaj več, za nadgradnjo, za presežek, ki potrebuje samo svobodo, svobodno odločitev, prosto izbiro, kaj in kako.

Ob ustanavljanje kulturniškega aktiva pri Gospodarski zbornici Slovenije se mi nehote postavlja Kulturniška zbornica, katere ustanovitev je vzpodbudilo Ministrstvo za kulturo in sta njena dosedanja vloga in njeno delovanje diskutabilna. In vendar, na eni strani cehovsko združenje, ki naj bi štelo kulturnike in kulturnice, ne reagira ob vedno bolj minorni vlogi, ki jo politika namenja kulturi, s čimer v minoren položaj spravlja celotno družbo, ko kultura izginja s prizorišč, ko se zapirajo neodvisni prostori kulture, ko v medijih kultura postaja vse bolj pop in vse redkeje dobi prostor umetniška kritika, ko med ljudmi divjajo resničnosti šovi in milni mehurčki nadaljevanj, namesto da bi imeli možnost spremljati vrhunske domače produkcije. In na drugi strani nastaja nekaj, kar naj bi pod okriljem gospodarstva našlo nove sogovornike, si odprlo nove poti povezovanja in uresničevanja svojih ciljev in omogočilo novo paradigmo umetniškega produkcije.

Ko govorimo o kulturnem managementu oziroma upravljanju kulture, moramo čuječe upoštevati ne samo ustvarjalke in ustvarjalcev kot neke brezimne mase za poljubno gnetenje pri izdelavi določenega kulturnega produkta z vsemi nujnimi parametri, ampak je treba napraviti prostor za vsakega posameznika in posameznico, da se tukaj najde, da vsaj pogojno zasluti, da gre morebiti za enega vitalnih interesov na slovenskem kulturnem zemljevidu in mu, ji pomagati, da kar najbolje, skozi lastno avtorsko poetiko in izbrano izkušnjo pripravi in predstavi svoje delo.

Na relativno enostaven proces lahko spet gledamo – najmanj – dvojno: kulturno in gospodarsko. Najbolje to dihotomijo ponazarjata dve tabeli, prva je Specializirani poklici na področju kulture in njen dodatek Deficitarni poklici kot priloga Uredbe za samozaposlene Ministrstva za kulturo, druga je tabela Kreativne industrije po Standardni klasifikaciji dejavnosti, ki jo uporablja Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo.

KLASIFIKACIJI

Brez vrednostnih sodb ali ocenjevanja enega ali drugega seznama in razglabljanja, kdo ali kaj vse se tukaj umesti in kaj manjka ali je preveč, bi bilo potrebno na tem mestu oboje najprej povezati v skupno združbo. Za začetek je več kot dovolj za razmislek, kako pristopiti k obravnavi slovenske kulture, ustvarjalnosti in umetnosti iz širšega zornega kota, kar bo vzpodbudilo tudi sistemske rešitve. Najprej je treba najti način za enovitost v raznolikosti, nato pa odločiti, da moramo tako pestro ustvarjalno krajino obravnavati

samosvoje in izvorno, brez neposrednih navezovanj na tuje sheme in prakse. Argumentov za to je na teh dveh listah več kot dovolj in od kulturnega upravljanja pričakujem vsaj tolikšno originalnost, kot nam jo ponujajo poklici v kulturi in ustvarjalnosti in kot si jo želimo od umetnosti.

Okoli 3000 samozaposlenih v kulturi, danes še hkrati delodajalcev, delodajalk in delojemalcev, delojemalk živi od svojega dela in nemalokrat so tudi sami sebi menedžerji in menedžerke. Da preživijo, morajo biti podjetni, svoje delo morajo prodajati in prodati. Da lahko živijo od svojega dela, morajo prihodek investirati v svoje delovanje. Kar je izhodiščna premisa socialnega podjetništva, ki ob kulturnih in kreativnih industrijah in združništvu tvori 9. točko koalicijskega sporazume aktualne vlade. Ker gre za zadnjo točko sporazuma, vidim v njej kar nekaj simbolike, ki jo lahko jemljemo kot vzpodbudo za začetek.

Peter Tomaž Dobrila